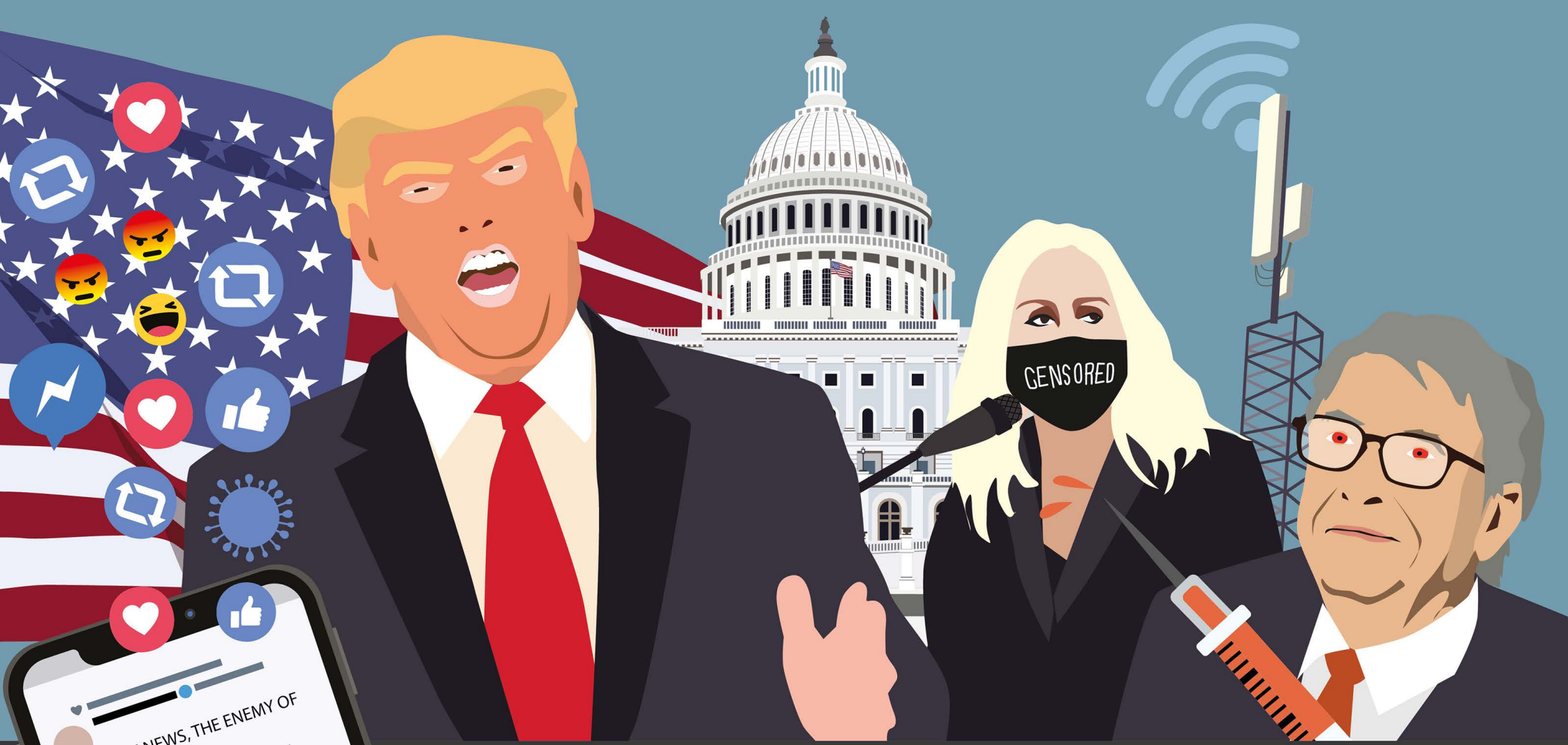

ERKAN ÖZDEN **EN PANDEMI
AF FAKE NEWS**

VIRKELIGHED EFTER BEHOV

You're fake news! Med den sætning rystede Donald Trump en hel medieverden og satte gang i en global diskussion, der har rykket emnet helt frem i bussen. Jeg skrev selv en e-bog om emnet i 2017 (<https://erkan-ozden.dk/e-bog/>) og meget er sket siden. Blandt andet en kæmpe global pandemi og ikke mindst et ekstremt polariseret amerikansk valg, der endte med at voldelige demonstranter stormede hjertet af de demokratiske institutioner i USA. Store meningsforskelle, omvæltninger og utryghed giver rigtig gode betingelser for løgne og fake news, og det har der været talrige eksempler på. Nogle gange er det svært at gennemskue, for usandheder og halve sandheder bevæger sig bedst i gråzonerne, der hvor det bliver svært at gennemskue. Jeg har løbende holdt foredrag om emnet på gymnasier, skoler og biblioteker. Og så har jeg haft fornøjelsen af at være vært på DRs store skoleprojekt i Sandhedens Tjeneste, med fokus på at blive mere kritisk på nettet, hvor over 100.000 unge har deltaget. Hver gang er jeg blevet overvældet af hvor mange skarpe, dygtige og kloge unge mennesker der er i Danmark. Det giver mig en tro på fremtiden og en tro på ungdommen. Og samtidig en enorm respekt for vores lærere, som hver dag gør et kæmpe arbejde.

I nyhedsbranchen har man et begreb der hedder "news you can use", altså nyheder som folk kan bruge til noget helt praktisk i hverdagen. Omvendt kan man sige at fake news bliver en slags "news you can abuse", altså nyheder der bliver misbrugt i den større, tilpassede, sandheds tjeneste. Det er noget der har bredt sig som en virus på nettet i de senere år. En infodemi, eller en pandemi af fake news. Jeg håber at jeg med denne ebog kan bidrage til at skabe noget mere klarhed over fænomenet, måske som et lille indspark i undervisningen på skoler og gymnasier. Det ville i hvert fald glæde mig. God fornøjelse.

Erkan Özden
Marts 2021

INDHOLD

Fake news er dumt	4	Fake på forhånd	14
Fake news er noget kameltis	4	Sociale medier under pres	15
Søg fakta, ikke fake	5	Det mest sikre valg i historien	15
Fiskeri i farvande af frygt	6	Angreb på demokratiet	16
Pandemi og infodemi	6	Nul tweets	16
Satans konspirationsteorier	7	Trump takket være Twitter	17
Anti-vaxxers	7	Magtfulde sociale medier	18
Hårdt for helbredet	8	Hold i had på sociale medier	19
Fake news er farligt	8	Misinformerede modpoler	19
Konspirationer på øverste niveau	8	Verdensmestre i polarisering	20
Alternative forklaringer	9	Polarisering i Danmark	21
Ekstremt normalt	9	Sandheden om løsningen	22
Radikalisering af sociale medier	10	Afstand, sprit og kildekritik	22
Den amerikanske valgkamp	11	NOTER	23
Tilstanden ifølge Trump	12		

FAKE NEWS ER DUMT

Jeg kan virkelig godt forstå hvis du er forvirret over hvad fake news egentlig betyder. Lad os sige det som det er. Fake news er et dumt begreb. Man kan vel bedst beskrive det som et paraplybegreb der dækker over alt og ingenting på en gang. Det kan nogle gange være svært at vide hvad vi egentlig taler om. Er det misinformation, propaganda, clickbait, dårlig journalistik, bias eller bare holdninger?

Der er kæmpe forskel på misinformation og propaganda fra en hackergruppe eller regering og en artikel med en lidt for frisk overskrift, der skal lokke dig til at klikke på noget. Derfor kan det være en stor hjælp at skille tingene ad. Hvis du har brug for en kort og hurtig gennemgang af definitionerne, så kan du for eksempel læse min første e-bog Falske Nyheder, om emnet. Den er rimelig nem at komme igennem og kan også hentes ganske gratis på <https://erkanozden.dk/e-bog/>

FAKE NEWS ER NOGET KAMELTIS

Der har under coronapandemien været masser af mere eller mindre opfindsomme historier. Nedenfor ser man et eksempel på hvordan man har faktatjekket og klart afvist en historie om at en særlig blanding med kameltis skulle kunne kurere Covid-19.¹

Lige netop den slags historier har der været rigtig mange af under coronapandemien, med alle mulige former for råd og ideer om hvad der virker mod covid-19. For ek-

sempel påstande om at hvidløg, krydret mad, vitaminer, klorin, sodiumklorid og citronsyre, skulle have en eller anden effekt mod coronavirus.

Det lyder måske mærkeligt, og flere af eksemplerne kan virke direkte morsomme eller latterlige, og måske ikke noget man ligefrem kommer til skade af. Men nogle af dem er mere alvorlige og har betydet at folk har indtaget skadelige midler og kemikalier, fordi der har været fake news om at det skulle virke. For eksempel en falsk historie om at metanol på en eller anden måde skulle kunne rense kroppen for coronavirus. Problemet er at metanol er meget giftigt og kan være direkte dødeligt at indtage. Til højre er et eksempel på en historie om at 700 er døde i Iran fordi de har drukket giftig metanol, i troen på at det kunne kurere covid-19.²

Dermed kan falske nyheder og forkerte informationer, eller misinformation, altså være farlige i en desperat situation. I en international undersøgelse af hvad informationsstrømmen har betydet for folkesundheden, nåede man frem til at omkring 800 var døde som følge af misinformation og over 5.800 er blevet indlagt.

Altså fordi folk har fulgt rygter om en opskrift på en særlig kur eller på anden måde lænet sig op ad selvopfundne og helt uvidenskabelige teorier.³ Det er selvfølgelig bare en enkelt undersøgelse, og man skal være forsigtig med at hænge sig for meget i de præcise tal, som der kan være stor usikkerhed om, men de siger noget om hvor alvorlige konsekvenser misinformation kan få.

SØG FAKTA, IKKE FAKE

Der er masser af eksempler på mere eller mindre gode kostråd på sociale medier, nogle gange fra folk med tvivlsom ekspertise og uddannelse. Men én ting er gode råd om at spise yoghurt eller frugt, noget helt andet er at begynde at selvmedicinere med produkter, der ikke er nogen videnskabelig kontrol af. Derfor er det en god ide at være på vagt over for hjemmelavede medicinske råd på sociale medier. Det er altid vigtigt at stille sig selv nogle kritiske spørgsmål: Hvem eller hvilken organisation står bag? Er der tale om en pålidelig, sundhedsfaglig kilde? Hvis man er i tvivl, er det en god idé at søge informationer via de officielle kanaler. I forhold til coronavirus har de danske myndigheder samlet fakta, råd og vejledning om covid-19 på hjemmesiden coronasmitte.dk.

Hvis man søger et mere internationalt overblik, er det også en mulighed at gå ind på WHO's hjemmeside, Verdenssundhedsorganisationen, som også har samlet relevante oplysninger om covid-19.

The screenshot shows the homepage of coronasmitte.dk. The header includes the logo "[corona | covid-19]" and navigation links: "Råd og regler", "Viden om COVID-19", and "Nyt fra myndighederne". A breadcrumb trail reads "Forside / Viden om COVID-19 / Artikelarkiv". The main section is titled "Viden om COVID-19" with the subtitle "FAKTABASERET VIDEN OM COVID-19". Below this is a search bar and filters for "Emne", "Fra", and "Til". A banner image shows a person in a lab coat and mask. Below the banner, there is a link to "Fra hjemmesiden coronasmitte.dk".

The screenshot shows the WHO website. The header includes the WHO logo and navigation links: "Global", "Regions", "Health Topics", "Countries", "Newsroom", "Emergencies", "Data", and "About Us". A red banner on the left reads "EMERGENCY Coronavirus disease (COVID-19) pandemic" with a link "All info here". To the right, there is a "COVID-19 quick links" section with links to "Advice for the public", "Country & Technical Guidance", "Vaccines, treatment & tests", "Situation updates", and "Research and Development". Below this, there is a "Coronavirus disease (COVID-19) Situation dashboard" and a "Timeline: WHO's COVID-19 response".

Fra hjemmesiden who.int

FISKERI I FARVANDE AF FRYGT

Under coronakrisen har der altså været talrige eksempler på fake news. De ekstreme tilfælde handler om vilde konspirationsteorier. Andre gange handler det om mere håndgribelige eksempler på svindlere der forsøger at lokke kreditkortoplysninger ud af dig, som der også har været mange eksempler på.⁵

Der kan være forskellige motiver bag fake news. Det kan handle om at man har en politisk dagsorden eller vil skabe splid mellem forskellige grupper, men det kan også handle om et ønske om at udnytte situationen for at tjene penge. Siden coronapandemien tog fat, har der været millioner af falske emails, hvor svindlere udgiver sig for at være sundhedsmyndigheder, regeringer eller officielle personer fra regeringer og så at sige fisker efter folks oplysninger og penge. I foråret 2020, hvor der for alvor var gang i nyhedsstrømmen om coronavirus, blokerede Google 100 millioner phishing-emails om dagen og en femtedel af dem handlede om coronavirus.⁶

I Danmark har man hos Sundhedsstyrelsen oplevet at kriminelle misbruger styrelsens navn for at fiske borgernes oplysninger, noget Sundhedsstyrelsen har advaret imod, som man kan se her.⁷

Kendetegn ved den falske e-mail

I beskeden står, at du har modtaget en besked fra Sundhedsstyrelsen, og at du kan logge på sundhedsstyrelsen.net. Det er IKKE Sundhedsstyrelsens side. Adressen leder til en falsk hjemmeside. Den falske side ligger på .net-domænet, mens Sundhedsstyrelsens rigtige hjemmeside ligger på .dk -domænet.

Hvis du har indtastet dine oplysninger på den falske side, skal du straks spærre dit nøglekort, kontakte din bank og kontakte politiet, hvis du oplever, at dine oplysninger bliver misbrugt.

Her er et skærmdump af den falske besked:

Sundhedsstyrelsen har sendt dig ny Digital Post. Log på og læs den på sundhedsstyrelsen.net.

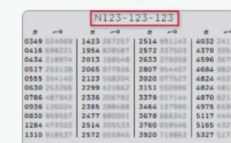
Med venlig hilsen
Digital Post fra det offentlige

NEM ID

NemLog-in

Totrinsbekræftelse

Verificer dig selv, ved at uploade et billede af hele dit aktive nøglekort, du vil herefter blive videresendt til selvbetjening.

Scan billede

Næste

Helt konkret har der været eksempler på at man bliver sendt over på en falsk hjemmeside for at taste oplysninger ind, og bliver lokket til at uploade et billede af sit nøglekort. Den slags snyd er der et eksempel på ovenfor, noget Forbrugerrådet Tænk har advaret imod.⁸

Lad os sige det helt klart. Hverken myndigheder eller din bank kunne drømme om at bede dig om at udlevere adgangskoder eller nøglekort,⁹ og hvis de gør det, skal du simpelthen lade være.

PANDEMI OG INFODEMI

Lad os lige spole tiden lidt tilbage til dengang ingen af os rigtig vidste hvad coronavirus var for noget. I begyndelsen af januar 2020 meldte WHO, verdenssundhedsorganisationen, om flere tilfælde af lungebetændelse med ukendt årsag. Det skete i Wuhan i Hubei-provinsen i det østlige Kina. Kort tid efter blev det påvist at der var tale om en ny type coronavirus, med navnet SARS-CoV-2.

Pludselig gik det meget hurtigt og der blev konstateret tilfælde mange andre steder i verden. Den 11. marts erklærede WHO at COVID-19 var en verdensomspændende epidemi altså en pandemi.¹⁰ Rygter, uvidenskabelige teorier og falske historier har i samme periode bredt sig som en virus. Og ligesom der i forhold til virus er tale om en pandemi, kan man også tale om at man samtidig er udsat

for en infodemi. Det betyder kort og godt at der sammen med udbrud af coronavirus har været en overvældende overflod af information, noget korrekt og andet forkert. Det har for mange været svært at finde troværdige kilder,¹¹ og det har givet rigtig gode betingelser for rygter, falske historier og opfindsomme teorier.

SATANS KONSPIRATIONSTEORIER

En af de historier man kan finde på nettet, handler om en påstået kobling mellem 5G-master og coronavirus, noget der også bliver omtalt som den store "5G coronavirus konspiration"¹² Der kan være meget store forskelle på hvad tilhængerne mener. Nogle er bekymrede for om stråler eller andet fra teknologien kan have betydning for helbredet og er derfor kritiske over for 5G. Andre gange kan det være en teori om at stråling fra 5G-tårne skulle ødelægge folks immunsystem og gøre dem mere modtagelige over for coronavirus, noget der er blevet pilleret

fra hinanden gentagne gange og er blevet helt afvist af eksperter.¹³ En delteori har ligefrem været at coronavirus på en eller anden måde kan overføres med 5G-teknologi. Hele sammenhængen mellem coronavirus og 5G bliver af nogle forskere kaldt direkte vrøvl og fake news.¹⁴

Ikke desto mindre har netop teorien om sammenhæng mellem 5G og coronavirus haft store materielle konsekvenser flere steder i verden. I Holland har der været en række tilfælde af hærværk mod 5G-master, hvor der i vis-

se grupper er stor modstand mod teknologien.¹⁵ Og især i Storbritannien har der været en lang række tilfælde og overfald på folk der arbejder med telekommunikation.¹⁶ De mange sager om hærværk, brandstiftelse og overfald har vakt stor opsigt i hele verden og det er noget der har fået myndigheder til at tage forholdsregler. I USA har The Department of Homeland Security også advaret mod angreb mod 5G-tårne som følge af de teorier der har været på nettet.¹⁷

ANTI-VAXXERS

I Danmark har der generelt været stor tilslutning til vacciner mod covid-19. For eksempel viste undersøgelse fra januar 2021 at 87 procent af danskerne sagde at de vil følge myndighedernes råd om at få en vaccine.¹⁸

Men der er i visse dele af verdens befolkning skepsis og modstand mod vacciner. Det er noget man også ofte hører omtalt som såkaldte anti-vaccers, eller anti-vaxxers, altså modstandere af vacciner. I følge en rapport fra CCDH (Center for Countering Digital Hate), er antallet, der følger anti-vaccinesider eller profiler vokset. CCDH har fulgt 425 profiler på Facebook, Instagram, Youtube og Twitter, som i slutningen af oktober 2020, havde over 59 millioner følgere. Og i rapporten bliver de sociale medier hårdt kritiseret for at have gjort for lidt for at fjerne løgne og falske påstande i opslag.¹⁹ Der kan være meget stor forskel på hvorfor folk er imod vacciner. Men nogle af de mere vidtgående eksempler kan være at nogle simpelthen ikke tror på at covid-19 findes, at vacciner mod coronavirus er farlige eller at det ligefrem er noget der er indført for at styre verden.

En af de mere omtalte teorier har handlet om Bill Gates, den verdensberømte skaber af Microsoft. Han er meget engageret i bekæmpelsen af coronavirus og har med Bill & Melinda Gates Foundation doneret millioner af dollars til forskning på området.²⁰ Ifølge teorien ville han putte mikrochips ind i folk med en vaccine mod coronavirus. Det lyder, for de fleste, langt ude og der er ikke fremlagt nogen som helst beviser for den teori, men en meningsmåling fra Yahoo News/YouGov viste at 44 procent af republikanske vælgere i USA troede på den teori. Vi skal være meget forsigtige med at lægge så meget i sådan en måling. Men den siger noget om at der faktisk er nogle der tror på en teori, der for mange lyder helt vanvittig.

I Storbritannien vakte det stor bekymring, at især en del borgere med afrikansk og asiatisk herkomst troede på falske informationer og fake news om vacciner, på for eksempel WhatsApp, sociale medier og en række hjemmesider. Noget tydede på at kun halvt så mange fra etniske mindretal havde fået en vaccine, i forhold til etniske briter. Og i forvejen var folk med anden etnisk baggrund

end britisk hårdere ramt af coronavirus. Et eksempel på hvordan misinformation kan risikere at blive farligt og i yderste konsekvens koste liv.²¹

Uanset hvor vanvittige teorier og påstande kan lyde, så kan de udgøre en trussel for verdenssundheden. Og derfor har WHO, Verdenssundhedsorganisationen, advaret om at det kan gå galt med vaccinerne mod covid-19. Landene skal simpelthen gøre mere for at øge befolkningernes tillid til vacciner, har det lydt fra WHO.²²

HÅRDT FOR HELBREDET

Det er måske ikke så overraskende at der især på nettet og sociale medier er en masse ting, som ikke altid holder, fordi der er langt mindre kontrol og informationer flyder uden filter. Men sociale medier fylder i stigende grad i

folks medieforbrug, mange får altså deres nyheder fra netop sociale medier. Ifølge en undersøgelse om nyhederne og sociale mediers rolle under coronapandemien, i Canada, nåede man frem til at misinformation var mere

udbredt på Twitter end på traditionelle nyhedsmedier. Den tendens ser man også med andre sociale medier som for eksempel Facebook, og det kan altså gå direkte ud over folks helbred, når det sker under en pandemi.²³

FAKE NEWS ER FARLIGT

Diskussionen om fake news har bredt sig som en virus, i sådan en grad at emnet bliver taget alvorligt på øverste niveau alle steder i verden. Herhjemme har statsminister Mette Frederiksen også brugt begrebet, blandt andet under et pressemøde, hvor hun lagde vægt på at det er vigtigt at vi er kritiske i forhold til hvad vi læser om coronavirus:

"Vi kan også mærke, at der begynder at være fake news i Danmark og påstande, der ikke er korrekte. Så den offentlige samtale og dialogen med hinanden og muligheden for at stille kritiske spørgsmål hele vejen rundt, den har måske aldrig været vigtigere end nu".²⁴

Når begrebet fake news på den måde kommer op på regeringens niveau, under et pressemøde, hvor der bliver talt

til hele befolkningen, så siger det også noget om at det er en udfordring for myndighederne. I regeringen og de statslige myndigheder er man udmærket klar over at det kan have alvorlige konsekvenser hvis folk mister tilliden til netop myndighederne. Fake news kan være med til at opildne utilfredse befolkningsgrupper, og det kan ligefrem være med til at føre til oprør, som vi har set eksempler på i USA.

KONSPIRATIONER PÅ ØVERSTE NIVEAU

I netop USA har den meget omtalte teori "QAnon" også fået meget opmærksomhed. Kort fortalt er der, blandt andet, en teori om, at præsident Donald Trump førte en hemmelig krig mod en elite af pædofile blandt regeringsfolk, i erhvervslivet og medierne, der tilbyder satan. Og selvom det lyder fuldstændig vildt, er der mange der faktisk tror på teorien og støtter den.²⁵ På de sociale medier har der været tusinder af opslag og sider med forbindelse til teorien, som også har fået støtte af mere fremtrædende personer. Det fik for eksempel enorm opmærksomhed at den republikanske politiker Marjorie Taylor Greene blev valgt ind i kongressen, i Repræsentanternes Hus. Hun har nemlig gentagne gange støttet QAnon-teorien.²⁶ Hun har siden sagt at hun ikke støtter teorien mere, men blev smidt ud af to forskellige udvalg, efter en afstemning,

netop på grund af de holdninger hun har givet udtryk for.²⁷

Det var noget der vakte opsigt, ikke bare i USA, men i hele verden, at en person, der tror på den slags teorier, faktisk er blevet valgt ind i landets kongres, altså på øverste niveau i det amerikanske demokrati. Men det er jo folket der vælger politikerne, og det siger måske noget om den stemning der er i befolkningen. Medier og politikere er ofte blevet kritiseret for ikke at lytte nok til folkets stemme, eller i hvert fald de holdninger der også findes uden for de store byer. En kritik af at politikere og medier er blevet for elitære og virkelighedsfjerne. Det kan der være mange og delte meninger om, men i hvert fald var der stor overraskelse i medierne, både nationale og interna-

tionale, over at Donald Trump vandt valget i 2016.²⁸ Men som der sidenhen blev skrevet rigtig meget om, burde man måske ikke have været så overrasket, fordi Trump ramte noget i befolkningen, en utilfredshed med ikke mindst det etablerede politiske system og medierne.²⁹ Derfor skal man måske også passe på med automatisk at kalde alle teorier, der strider mod de officielle, for dumme eller konspiratoriske. Der kan være mange gode grunde til at stille kritiske spørgsmål og forholde sig kritisk, også til udsagn fra myndighederne og især politikerne. I bund og grund handler det om at lytte og være åben over for folk med alternative forklaringer, der så til gengæld må forberede sig på at deres forklaring kan blive tilbagevist.

ALTERNATIVE FORKLARINGER

En ting er mere eller mindre vanvittige konspirations-teorier, uden nogen som helst beviser eller hold i virkeligheden. Noget andet er tvivl, usikkerhed og kritiske spørgsmål om noget, der kan være svært at forstå. Michael Linden-Vørnle er astrofysiker og har blandt andet beskæftiget sig med konspirationsteorien om at månelandingen er falsk og aldrig er foregået. Det har han ikke noget problem med at tilbagevise, skridt for skridt, så længe folk er villige til at lytte til forklaringen. I virkeligheden er det almindeligt, og helt afgørende, i videnskaben, at man er kritisk og konstant arbejder på at tilbagevise og bekræfte teorier, det man også kalder verificering og falsificering. Og han synes man skal passe på med at bruge begrebet konspirationsteori om alle teorier eller påstande, der falder uden for normerne.

"Begrebet konspirationsteori blokerer for åben dialog. Det er lidt nedsættende og man siger mellem linjerne at du er idiot og det fremmer jo ikke dialog. Det er rigtigt at man gerne må se på forskellige forklaringer, men man skal bare være villig til at bøje sig."³⁰

Og Michael Linden-Vørnle understreger at det er vigtigt at lytte til folks bekymringer og overvejelser, især fordi vi lever i en verden, hvor vi bare kan finde vores egen boble. Forskere og myndigheder kommer med den mest sandsynlige forklaring, som ikke nødvendigvis er den endegyldige sandhed, og derfor kan informationer komme ud af kontrol og blive overtaget på nettet.

"Videnskabeligt funderede organisationer er baseret på tal, fakta, grafer og statistik, som folk har svært ved at forstå. Det med at finde ud af hvilke processer, der ligger bag, og hvad man kan bruge resultaterne til, kan være svært at forstå. Der er en manglende forståelse for præmisserne for, at videnskab og videnskabelige resultater kan vendes og drejes," siger Michael Linden-Vørnle.³¹

EKSTREMT NORMALT

Det kan være svært at skelne mellem hvad der er en alternativ forklaring og en regulær konspirationsteori. Men der er groft sagt tale om en konspirationsteori, hvis der står en form for magtstruktur bag, altså et system, for eksempel en stat. Og for konspirationsteoretikere betyder alt noget og intet er overladt til tilfældigheder. Og derfor

er konspirationsteoretikere ekstremt svære at diskutere med, for uanset hvad man siger, så er man enten offer for systemet, en del af systemet eller har bare ikke indset at man er naiv og en del af "den store løgn". Og netop den del er meget svært at arbejde med videnskabeligt, ifølge Michael Linden-Vørnle.

"I videnskaben må man bøje sig når der er tilstrækkeligt med evidens. Men når den bliver bortført af folk med en dagsorden, så taler vi ikke om alternative forklaringer, vi kan be- eller afkræfte, så arbejder man med en magtstruktur bagom. Og det fjerner fokus".³²

RADIKALISERING AF SOCIALE MEDIER

I USA er der en del grupper, som er ekstremt skeptiske over for staten og ligefrem går ind for at vælte og omstyrte samfundet, og den slags tanker har klangbund i dele af den amerikanske befolkning.³³ Netop den slags mere eller mindre ekstreme holdninger har man set mange eksempler på i de senere år i USA, og de er for alvor kommet op til overfladen under Donald Trumps præsidentperiode.

Der er en dyb utilfredshed i store dele af den amerikanske befolkning og en stor mistro mod "systemet" og "eliten". Det kan man tydeligt se på sociale medier, hvor diskussionerne ofte er brandvarme.

*"Der er sket en radikaliserings på de sociale medier, det er ligesom der sker en mærkelig fusion af det politiske oprør og den såkaldt dybe stat, som for eksempel anti-vaccine-grupper og grupper der forsvarer at have våben. Der er en masse subgrupper, der har fusioneret sig i en protest her. Blandt andre QAnon-bevægelsen og andre mærkværdige teorier."*³⁴

Det siger Lisbeth Knudsen, chefredaktør på Mandag Morgen, og en af de mest respekterede journalister og ledere i mediebranchen. Hun har samtidig en enorm indsigt i problematikken omkring fake news. Ifølge Lisbeth Knudsen kan man ikke undervurdere de sociale mediers betydning for udviklingen i USA, ikke mindst præsidentvalget i november 2020.

*"Hvis du har en præsident, der fire gange om dagen sender tweets ud om at valget er svindel og humbug, til 88 millioner vælgere, så aflejrer det sig som en sandhed. Der hvor man kan stille kritiske spørgsmål til sociale medier, er om de ikke tidligere skulle have gået ind og sat en label på hans indhold."*³⁵

Lisbeth Knudsen, Tværgående redaktør for Mandag Morgen/Altinget og redaktør for TjekDet.dk som faktatjekker for Facebook.

DEN AMERIKANSKE VALGKAMP

Ligesom under valgkampen i 2016, dengang Donald Trump blev valgt som præsident, var der også under valgkampen i 2020 rigtig mange eksempler på falske historier og påstande på sociale medier. Her er der et eksempel på en historie, der fik en del omtale på sociale medier, med en påstand om at Joe Bidens kampagnefolk skulle have godkendt og siden afvist en undersøgelse af om han brugte øresnegl, forud for en debat med Donald Trump. Historien blev lagt ud på Twitter af en journalist fra mediet New York Post, som ofte bliver beskrevet som et konservativt tabloidmedie³⁶, og fik temmelig stor omtale. Måske betyder den enkelte historie om en øresnegl ikke så meget, men hvis man ser det i det større billede, så bliver det en del af en fortælling om at Joe Biden er gammel og forvirret, og derfor skal have hjælp, eller at medierne er venstreorienterede og derfor hjælper præsidentkandidaten fra det demokratiske parti. Under alle omstændigheder er det noget der flytter fokus fra det politiske indhold.

Det kan altså komme til at indgå i en mere overordnet fortælling, som kan udnyttes politisk. Fra begyndelsen af valgkampen i 2020 kaldte Donald Trump Joe Biden for "sleepy Joe", altså søvnige Joe og satte spørgsmålstejn ved Bidens helbred og om han var i stand til at være præsident.³⁷

Til højre er der et lignende eksempel, denne gang med beskyldninger mod en republikansk politiker, tidligere senator for Georgia, Kelly Loeffler. Hun blev på samme måde, på sociale medier, beskyldt for at have en ledning i øret under en debat. Den slags påstande er der mange af på nettet, men i dette tilfælde blev det delt af en person med over 120.000 følgere på Twitter. Han er medstifter af en politisk organisation, der kæmper imod Trump og for at få valgt politikere fra det demokratiske parti.³⁸

Som man kan se i det andet tweet, er påstanden om at den republikanske politiker skulle have haft en ledning i øret, blevet direkte afvist af Atlanta Press Club, som stod bag debatten.

I både Joe Biden og Kelly Loefflers tilfælde var der altså tale om falske påstande, eller fake news om man vil. I øvrigt er anklager om øresnegle og lignende lidt af en klassiker, anklager man har set mange gange før under tidligere valgkampe mod flere politiske kandidater, fra både højre- og venstrefløj.³⁹

Tidligere studier af fake news har peget på at folk der identificerer sig selv som meget konservative, er mere tilbøjelige til at dele fake news.⁴⁰ Et studie af valgkampen i 2016, hvor Trump blev valgt, viste for eksempel at konservative vælgere var mere tilbøjelige til at engagere sig i og forbruge fake news.⁴¹ I et andet amerikansk studie fandt man dog frem til at også folk der identificerer sig som stærkt venstreorienterede var tilbøjelige til at dele fake news.⁴² For eksempel fandt folkene bag undersøgelsen

frem til at folk med ekstreme ideologier delte langt mere fake news end andre på Twitter og Facebook. Og det handlede ikke nødvendigvis om hvor vidt folk var republikanere eller demokrater, men mere om hvor ekstreme holdninger folk havde, til højre eller venstre.⁴³

TILSTANDEN IFØLGE TRUMP

Under Trumps præsidentperiode, perioden fra 2016-2021, har der været stor fokus på diskussionen om fake news, som jeg også var inde på i min første e-bog om falske nyheder (<https://erkanozden.dk/e-bog/>).

"You're fake news!" Sådan har det lydt gentagne gange fra den amerikanske præsident Donald Trump, når han har omtalt mange af de amerikanske medier. Han har som

præsident været ekstremt aktiv på Twitter, hvor han har brugt begrebet fake news flittigt. Nedenfor er der et lille sammendrag af de tweets, hvor Trump brugte begrebet fake news forud for det amerikanske valg den 3. november 2020.

Her tager vi ikke stilling til detaljer i indhold, sagerne eller holdningerne i de omtalte tweets. I denne sammenhæng

fungerer det egentlig bare som et eksempel på hvordan tingene har flyttet sig. I begyndelsen, under valgkampen i 2016, var den slags noget der vakte enormt stor opsigt. Siden blev begrebet fake news en meget almindelig del af hverdagen under Donald Trumps fire år som præsident.

Tweet

Donald J. Trump
@realDonaldTrump

Will someone please explain to the Fake News New York Times (ALL THE NEWS THAT'S NOT FIT TO PRINT) that the Democrats make it almost impossible for us to fill positions within government. They "maximum" delay even the best candidates, including Judges, leaving little time!

Oversæt Tweet

16.45 · 27.03.2020 · Twitter for iPhone

17,3K Retweets 63K likes

Tråd

Donald J. Trump
@realDonaldTrump

One of the reasons that Fake News has become so prevalent & far reaching is the fact that corrupt "journalists" base their stories on SOURCES that they make up in order to totally distort a narrative or story. When you see, "five sources say", don't believe the story, it is....

Oversæt Tweet

13.33 · 28.03.2020 · Twitter for iPhone

36K Retweets 157K likes

Donald J. Trump @realDonaldTrump · 19t

Svarer @realDonaldTrump

....very often FAKE NEWS. Lamestream Media should be forced to reveal sources, very much as they did in the long ago past. If they did that, the media would be trusted again, and Fake News would largely be a thing of the past!

12K 15,6K 70K

Tweet

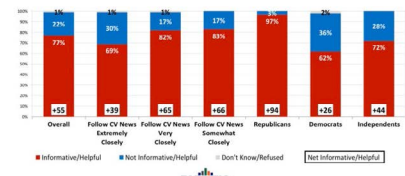
Donald J. Trump
@realDonaldTrump

First the Fake News Media said that it's not fair for the President of the United States to be giving news conferences, but it is the only way I can reach the American People, as seen in the below poll.

Oversæt Tweet

3-in-4 Daily Briefing Viewers Find them Helpful & Informative

Q. And when you watch the daily briefings, do you find them...?

Group	Extremely Informative	Very Informative	Somewhat Informative	Not Informative/Helpful	Don't Know/Refused
Overall	77%	17%	6%	1%	1%
Follow CV News	80%	14%	6%	1%	1%
Follow CV News	80%	14%	6%	1%	1%
Republicans	83%	13%	4%	1%	1%
Democrats	66%	26%	8%	1%	1%
Independents	72%	28%	1%	1%	1%

Source: Morning Consult, Feb. 25-26, 2020. N=1,000. Margin of error: +/- 3.5 percentage points.

FABRIZIO LEE

Donald J. Trump
@realDonaldTrump

No matter what you do for the Do Nothing Democrats, no matter how GREAT a job you are doing, they will only respond to their Fake partners in the Lamestream Media in the negative, even in a time of crisis. I thought it would be different, but it's not. In fact, it's even worse...

Oversæt Tweet

19.20 · 18.04.2020 · Twitter for iPhone

18,8K Retweets 72,5K likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

.@FoxNews just doesn't get what's happening! They are being fed Democrat talking points, and they play them without hesitation or research. They forgot that Fake News @CNN & MSDNC wouldn't let @FoxNews participate, even a little bit, in the poor ratings Democrat Debates.....

[Oversæt Tweet](#)

23.21 · 26.04.2020 · [Twitter for iPhone](#)

20,3K Retweets **78,5K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#) · 4t

I know many in business and politics that work out endlessly, in some cases to a point of exhaustion. It is their number one passion in life, but nobody complains. My "exercise" is playing, almost never during the week, a quick round of golf. Obama played more and much longer....

27,2K 13,6K 71,4K

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#) · 4t

...rounds, no problem. When I play, Fake News CNN, and others, park themselves anywhere they can to get a picture, then scream "President Trump is playing golf." Actually, I play VERY fast, get a lot of work done on the golf course, and also get a "tiny" bit of exercise. Not bad!

16K 10,3K 61,7K

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

FAKE NEWS, THE ENEMY OF THE PEOPLE!

[Oversæt Tweet](#)

15.48 · 27.04.2020 · [Twitter for iPhone](#)

21,1K Retweets **87,4K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

The Fake News has reached an all time high!

[Oversæt Tweet](#)

17.16 · 06.05.2020 · [Twitter for iPhone](#)

32,2K Retweets **154K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

How does the Fake News not include Online Streaming Numbers where Republicans blow the Dem Numbers away?

[Oversæt Tweet](#)

06.14 · 29.08.2020 · [Twitter for iPhone](#)

8.830 Retweets **42,5K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

FAKE POLLING, just like 2016 (but worse)!

[Oversæt Tweet](#)

13.56 · 30.04.2020 · [Twitter for iPhone](#)

12,1K Retweets **65,9K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

If you watch Fake News @CNN or MSDNC, you would think that the killers, terrorists, arsonists, anarchists, thugs, hoodlums, looters, ANTIFA & others, would be the nicest, kindest most wonderful people in the Whole Wide World. No, they are what they are - very bad for our Country!

[Oversæt Tweet](#)

15.02 · 03.06.2020 · [Twitter for iPhone](#)

50,2K Retweets **193K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

MSDNC and FAKE NEWS CNN are going wild trying to protect China!

[Oversæt Tweet](#)

00.35 · 05.05.2020 · [Twitter for iPhone](#)

31,3K Retweets **122K** likes

 Donald J. Trump [@realDonaldTrump](#)

FAKE NEWS!

[Oversæt Tweet](#)

02.09 · 01.06.2020 · [Twitter for iPhone](#)

45,6K Retweets **270K** likes

FAKE PÅ FORHÅND

I USA har diskussionen om fake news været noget anderledes end i mange andre lande. Begrebet har altså i høj grad været brugt af Donald Trump, og mange af hans tilhængere og følgere, ikke så meget for at slå ned på løgnehistorier og andet, men primært om en lang række af de etablerede amerikanske medier.

I kølvandet på præsidentvalget i november 2020, fik Trump støtte fra egne rækker i forhold til sagsanlæg eller gentælling af stemmer de steder hvor han mener der har været problemer. Men der har også i det republikanske parti, som han stillede op for, været bekymring over anklagerne om valgsvindel, og især mangel på beviser.⁴⁴

Til højre er der et eksempel på et tweet fra Trump, et af mange hvor han sår tvivl om valghandlingen og direkte påstår at der har været svindel, noget han allerede lagde op til før valget. I dette tilfælde påstår han at observatører ikke fik lov til at komme ind i optællingslokalerne og at der skete "slemme ting". I bunden af hans tweet ser man en advarsel under anklagerne om valgsvindel. Den type advarsler opstod under præsidentvalgkampen i 2020, og fortæller om, at anklagerne om valgsvindel er omdiskuterede. Når man klikker på advarslen, kommer man over til en anden side, hvor man bliver oplyst om at valgsvindel er meget sjældent i USA, ifølge eksperter. Der står også at der ikke er nogen beviser for valgsvindel under præsidentvalget i 2020 og at valgsvindel, i nogen form, er utrolig sjælden, ifølge Associated Press og Reuters, som er to af verdens førende nyhedsbureauer.

Donald J. Trump
@realDonaldTrump

THE OBSERVERS WERE NOT ALLOWED INTO THE COUNTING ROOMS. I WON THE ELECTION, GOT 71,000,000 LEGAL VOTES. BAD THINGS HAPPENED WHICH OUR OBSERVERS WERE NOT ALLOWED TO SEE. NEVER HAPPENED BEFORE. MILLIONS OF MAIL-IN BALLOTS WERE SENT TO PEOPLE WHO NEVER ASKED FOR THEM!

Oversæt Tweet

 This claim about election fraud is disputed

22.53 · 07.11.2020 · Twitter for iPhone

< **Voter fraud of any kind is exc...**

Tryk for at udvide

Voter fraud of any kind is exceedingly rare in the US, election experts confirm

With ballot counting continuing and the presidential race being called for Joe Biden, experts and officials say there has been no evidence of widespread voter fraud in the 2020 US election. The election process is secure and voter fraud of any type is incredibly rare according to The Associated Press and Reuters. Officials and experts warn that the most interference in US elections, whether from foreign or domestic players, comes in the form of misinformation campaigns, many of which are intended to create distrust in the US's electoral process.

What you need to know

- Voter fraud of any type is incredibly rare in the US, according to The Associated Press and Reuters
- US officials say the 2020 US election will be more secure than the 2016 US presidential election

SOCIALE MEDIER UNDER PRES

Faktatjek er som sådan ikke noget nyt, men det tog nærmest raket fart i forbindelse med valget i 2016, hvor flere medier har faktatjekket Donald Trumps udtalelser. Det var alligevel opsigtsvækkende og noget helt nyt at Twitter på den måde skred til at sætte advarsler ind i præsidentens tweets. Her er det vigtigt at have med at Twitter har været et ekstremt vigtigt medie for Trump, der har brugt det til at kommunikere til sine 88 millioner følgere. Under valgkampen i 2016 fik sociale medier, især Facebook, stor kritik for ikke at have slået ned på falske sider og for

at have spredt misinformation. Og på samme måde har både Facebook og Twitter været under et enormt pres i forbindelse med 2020-valget, for at skride ind over for falske påstande.⁴⁵ Det sætter de sociale medier i en særdeles vanskelig situation, fordi de i bund og grund ikke vil blande sig i hvordan folk, inden for de gældende retningslinjer, ytrer sig. Omvendt har de også et stort ansvar for at der ikke bliver spredt for eksempel had, misinformation og løgne, fordi så mange millioner mennesker får deres information på den måde.

Trump havde i en længere periode et anstrengt forhold til for eksempel Twitter, som han mente greb ind i hans ytringsfrihed, ved at markere hans tweets med faktatjek. Trump forsøgte direkte at udfordre den lovgivning der beskytter sociale medier mod indblanding. Han mente den måde Twitter opførte sig på, var en form for politisk aktivisme.⁴⁶

DET MEST SIKRE VALG I HISTORIEN

Trump har meget systematisk påstået at der var omfattende svindel, men han har ikke fremlagt beviser for at der generelt skulle have været problemer med valgsvindel. Trump, med advokater i ryggen, har ført over 50 sager ved forskellige domstole, med påstande om valgsvindel og uregelmæssigheder, uden at det har ført til ret meget. Et valg bliver ikke unfair af at man kalder det det, var konklusionen i en af sagerne.⁴⁷ Og selv det øverste juridiske organ i USA, som nyder ekstremt stor respekt i landet, med en overvægt af konservativt sindede dommere, har afvist Trumps forsøg på at omgøre præsidentvalget.⁴⁸

Ifølge en sammenslutning af føderale og statslige valgmyndigheder⁴⁹ var der ikke nogen nævneværdige problemer ved det amerikanske præsidentvalg i 2020. Og i en samlet udtalelse fra den 12. november 2020 lød det: *"Valget den 3. november var det mest sikre i den amerikanske historie."*⁵⁰

I forbindelse med valget i USA var der også internationale observatører, fra den internationale organisation OSCE, tilstede. Og heller ikke ifølge dem var der umiddelbart noget bevis for Donald Trumps anklager om valgsvindel.⁵¹ Ifølge OSCE, var det i forvejen en stor udfordring at gennemføre valget på grund af coronapandemien i 2020, og det blev ikke lettere af at valget var plaget af hård retorik og splittelse:

*"Ingen politiker og ingen valgt embedsperson, bør begrænse folkets ret til at stemme. Efter en så dynamisk valgkamp er det en fundamental pligt for alle dele af statsapparatet at sikre at hver stemme bliver talt (...) Grundløse anklager om systematiske mangler, særligt fra den siddende præsident, herunder også på valgaftenen, skader den folkelige tillid til de demokratiske institutioner", sagde Michael Georg Link, særlig koordinator og leder af OSCE-missionen."*⁵²

På trods af talrige ekspertudsagn, afvisninger fra myndigheder på øverste niveau og manglen på beviser for at der var systematiske uregelmæssigheder eller direkte svindel ved valget, holdt Trump altså fast i at det demokratiske parti og Joe Biden "stjal" valget, noget også mange af Trumps tilhængere var overbeviste om. Og det er der ikke nødvendigvis noget overraskende i. For i sagens natur retter misinformation, falske nyheder, løgne og manipulation sig ikke efter hverken fakta eller den virkelige virkelighed.

ANGREB PÅ DEMOKRATIET

Onsdag den 6. januar 2021 talte Donald Trump til sine støtter i Washington, hvor tusinder var mødt op, i det der blev døbt "Save America Rally":

"It would be really great if we could be covered fairly by the media. The media is the biggest problem we have as far as I am concerned, single biggest problem. The fake news and the big tech. Big tech is now coming into their own. We beat them four years ago, we surprised them. We took them by surprise, and this year they rigged an election. They rigged it like they never rigged an election before."

Sådan lød det fra Donald Trump til tilhængerne og tilføjede om medierne:

"It's become the enemy of the people".

Samme dag gik det helt galt i Washington DC. En gruppe af Trumps tilhængere gik mod kongressen, og stormede bygningen. Noget der sidenhen, af mange er blevet

betragtet som et direkte resultat af Trumps måde at udtale sig på, også af folk fra hans eget parti, som han har arbejdet tæt på.

"Today's violent assault on our Capitol, an effort to subjugate American democracy by mob rule, was fomented by Mr. Trump", lød det fra tidligere forsvarsminister Jim Mattis.⁵³

Og Donald Trump endte da også med, som den eneste præsident nogensinde, at blive stillet for en rigsret, for anden gang, beskyldt for at opildne til oprør.⁵⁴ Trump blev, som ventet, frikendt, fordi de demokratiske politikere i senatet ikke kunne finde republikanske stemmer nok til at få Trump dømt. Trump selv har kaldt det den "største heksejagt i den politiske historie".⁵⁵ Men en af hans egne, den meget indflydelsesrige leder af republikanerne i senatet, Mitch McConnell, sagde også at Trump havde både et praktisk og moralsk ansvar for at have fremprovokeret angrebet på kongressen.⁵⁶

*"De personer, der stormede denne bygning, var overbeviste om, at de handlede ud fra deres præsidents ønsker og instrukser. Og den overbevisning var en forudsigelig konsekvens af tiltagende falske udtalelser, konspirationsteorier og uforsvarlige overdrivelser, som den besejrede præsident blev ved med at råbe ind i den største megafon på planeten."*⁵⁷

Alligevel valgte Mitch McConnell at stemme for at frifinde Donald Trump. Hans begrundelse var en juridisk teknikalitet om at det efter hans opfattelse ikke er muligt at dømme en præsident, der er fratrådt. Efterfølgende blev han kritiseret for at være hyklerisk for på den ene side at udtale sig så hårdt om Trumps opførsel, for så at være med til at frifinde ham.⁵⁸ Men det siger også noget om hvor stor uenighed og splittelse, der er i USA. Det ser vi nærmere på i afsnittet om polarisering.

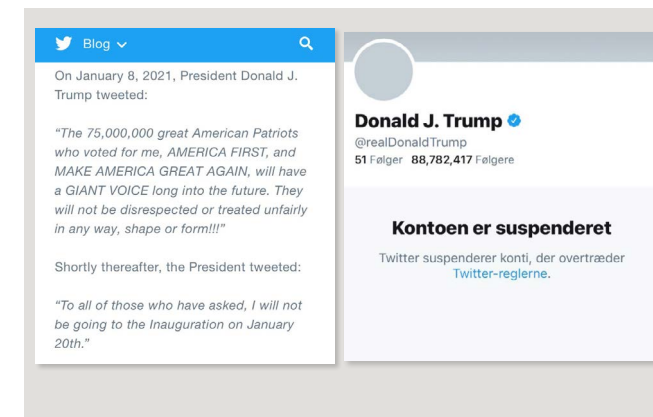
NUL TWEETS

I de første dage efter stormløbet på den amerikanske kongres, gik det stærkt i forhold til Trumps foretrukne kommunikationskanal. I første omgang blev Donald Trumps twitter-konto med over 88 millioner følgere sat midlertidigt i bero i 12 timer med krav om at fjerne nogle tweets og siden blev kontoen lukket permanent. Beslutningen var, fra Twitters side, begrundet i to tweets, som man kan se til højre.

Ifølge Twitter var Trump, med de to tweets, på grund af den kontekst de kom i, med til at opildne til urolighederne omkring kongressen:

*"As such, our determination is that the two Tweets above are likely to inspire others to replicate the violent acts that took place on January 6, 2021, and that there are multiple indicators that they are being received and understood as encouragement to do so."*⁵⁹

Hos Twitter mente man altså at Trumps tweets, hos forskellige grupper, kunne bruges til at mobilisere og opildne til vold. Noget man hos Twitter mente var i modstrid med mediets politik mod forherligelse af vold.⁶⁰

TRUMP TAKKET VÆRE TWITTER

Man kan på mange måder sige at Donald Trump, i hvert fald hans præsidentskab, nærmest opstod med Twitter og sluttede med Twitter. I hvert fald har Twitter, helt entydigt, været Trumps absolut foretrukne kommunikationskanal.

*"Det har haft en ret stor betydning, han havde jo 88 millioner følgere. Han har under sin præsidentperiode kunne styre mediedagsordenen med sin Twitter-profil, folk har nærmest danset efter hans pibe. Han har brugt det som en reality-konge, til at skabe splid, og til at komme med beskyldninger og misinformation. På den måde har Trump også været god for Twitter."*⁶¹

Det siger Astrid Haug, som er en af de førende eksperter i sociale medier herhjemme, og som har fulgt Donald Trumps brug af Twitter meget tæt. Som hun også pointerer, har Trump på samme tid været god for Twitter, fordi mediet har fået så meget opmærksomhed og millioner af flere brugere.

Men presset har også været stort på Twitter, især efter erfaringerne fra valget i 2016, hvor sociale medier fik enormt stor kritik for ikke at gøre nok for at begrænse fake news og misinformation. Og derfor har Twitter ikke kunne forsvare at lade Trump fortsætte som tidligere, siger Astrid Haug:

*"De har simpelthen fået nok. De mener han har et ansvar for angrebet på kongressen den 6. januar 2021 og kan ikke tage ansvar for at deres platform bliver brugt til at opildne til voldelige handlinger. Man kan stille sig spørgsmålet om det skulle være kommet noget før. Kunne man have undgået det, hvis man havde stoppet Trump? Jeg synes det er forståeligt de har ventet, for det er et svært valg. Hvis de havde smidt Trump af i august eller oktober, kunne man have beskyldt Twitter for at Trump tabte valget. Men at de smider ham af, er samtidig er en erkendelse af at de har et ansvar,"*⁶² siger Astrid Haug.

Astrid Haug er ekspert i sociale medier og arbejder som konsulent for virksomheder og organisationer, der vil have styrket deres digitale tilstedeværelse.

Foto: Agnete Schlichtkrull

MAGTFULDE SOCIALE MEDIER

Meget længe blev sociale medier omtalt som "nye medier", hvilket for dig, der måske går i skole eller gymnasiet, nok er lidt mærkeligt eller bare morsomt. For sociale medier har været der lige så længe du i hvert fald kan huske, det er noget du er vokset op med. Hvis du går i skole eller gymnasiet i dag har du formentlig aldrig haft en telefon med drejeskive derhjemme, du har sikkert aldrig haft en fastnettelefon i hjemmet. Du er med andre ord vokset op digitalt. Og på ganske få år har sociale medier fået enorm gennemslagskraft, også når det gælder nyheder. Hvor vi i begyndelsen måske havde armene over hovedet hele vejen, fordi vi alle sammen bare skulle være på, så ser det ud til at armene er faldet en smule mere ned. Medier, politikere og eksperter er i stigende grad begyndt at stille kritiske spørgsmål til hvilken magt sociale medier bør have, og især hvilket ansvar sociale medier har. Blandt andet har det skabt enorm debat på verdensplan at Facebook på et tidspunkt blokerede brugernes adgang for at dele indhold fra nyhedsmedier, i Australien. Noget Facebook gjorde, fordi politikerne ville indføre en lov om at Facebook og andre tech-giganter skal betale for de nyheder der ligger på deres platform.⁶³ Siden nåede den

australske regering frem til en aftale med Facebook på området⁶⁴, men situationen satte gang i en mere generel debat globalt.

På EU-niveau er der planer om at indføre regler om at tech-virksomheder som Facebook og Google skal betale for nyheder.⁶⁵ Og herhjemme har kulturminister Joy Mogensen også været kritisk over for at Facebook har udelukket journalistisk baserede nyheder på platformen. Hun peger på at Facebook og andre tech-giganter også har en platform for fake news.

"Så har de jo næsten åbnet sig for at blive et samlingssted for sølvpapirshatte og konspirationsteorier", siger Joy Mogensen.⁶⁶

Hun har også lagt op til at tech-giganterne skal betale for at dele indhold fra danske medier. Det er en diskussion som er taget til i de senere år, og herhjemme er topcheferne for de største medier; Egmont, DR, Berlingske Media, JP/Politikens Hus, Jysk Fynske Medier og TV2, gået sammen i en fælles udmelding. De opfordrer til at tech-

giganterne bidrager mere og tager mere ansvar. Mediecheferne gør opmærksom på at det er en stor udfordring, at tech-giganterne ofte bestemmer hvad mediebrugerne har adgang til. Dermed kan de censurere og prioritere, som det passer dem. Medieledernes pointe er, blandt andet, at der er rigtig meget på spil for de frie medier, og at stormløbet mod kongressen i USA bør være en øjenåbner og en advarsel om hvor meget der er på spil.

*"Et demokrati er skrøbeligt, når samtalen bryder sammen. Og stærke, uafhængige, troværdige medier er en afgørende, grundlæggende forudsætning for en oplyst offentlig debat,"*⁶⁷ lyder det fra mediecheferne.

Hos foreningen Nye Medier, med blandt andre Føljeton, Atlas, Baggrund og Zetland, erkender man at den måde tech-giganterne arbejder på ikke er uden problemer. Men Nye Medier er imod ideen om at for eksempel Facebook skal betale for at dele indhold. De har en frygt for at sociale medier så ikke længere vil dele indhold fra medier, og at det især vil skade de mindre nye medier, som er afhængige af at udkomme på de sociale mediers platforme.⁶⁸

HOLD I HAD PÅ SOCIALE MEDIER

En heftig diskussion med råben og skrigen vækker nok mere opsigt end en forsigtig samtale. På samme måde kan man argumentere for at en debat med hårde og direkte hadefulde ord på sociale medier får flere klik og opmærksomhed. Men spørgsmålet er hvorfor fake news og misinformation trives så godt på sociale medier.

*"Det er et godt spørgsmål og der er flere forklaringer. Som mennesker er vi mere tilbøjelige til at stole på vores venner og netværk. Og fordi der er så mange informationer, har vi en tendens til at komme til at stole på nogle lidt simple forklaringer. Vi kan ikke overskue alverdens informationer, og så finder man nogle man stoler på og leder efter simple forklaringer på komplekse problemer. Falske nyheder bekræfter et verdensbillede,"*⁶⁹ siger Astrid Haug.

Vi kan altså komme til at tro på alternative historier, løgne eller andet, hvis de bekræfter netop det vi i forvejen tror

på, noget der også er beskrevet som confirmation bias, altså en selektiv form for udvælgelse af beviser:

*"Confirmation bias, eller den selektive udvælgelse af beviser er vores ubevidste tendens til at søge og fortolke informationer og andre beviser på en måde der understøtter vores eksisterende holdninger, ideer, forventninger og/eller hypoteser. Derfor bliver confirmation bias både påvirket af og fodrer vores implicite bias. Det kan især være forankret omkring overbevisninger og ideer, som vi er stærkt knyttede til eller som fremkalder en stærkt følelsesmæssig reaktion."*⁷⁰

Astrid Haug, peger dog på at der kan være flere forklaringer på hvorfor fake news trives så godt på sociale medier. For eksempel er der også de meget omtalte algoritmer. Altså groft sagt den automatiserede måde sociale medier styrer hvordan vi får forskelligt indhold serveret.

"Det du reagerer på, får du mere af. Før eller siden ender du i en konspirationsteori, lyder en joke. Sociale medier kan være radikaliserende. Det kan være unge piger og drenge, der går op i at være tynde og pludselig er deres feed fyldt med eksempler på folk der er tynde eller måske har anoreksi."

-Hvad har sociale medier betydet for den demokratiske samtale?

*"Det er vigtigt at nuancere det. Det har betydet at alle folk kan starte en diskussion, der er mange positive ting i det. Det har jeg brugt mange år på at hylde. Vi ser i stigende grad også en negativ side. Når debatten er så ureguleret som den er på sociale medier betyder det også at debatten bliver mudret. Vi bliver nødt til at finde nogle nye værktøjer for debat. Hvorfor har DR, eller andre danske medier, for eksempel ikke lavet et nyt debatformat?"*⁷¹, siger Astrid Haug.

MISINFORMEREDE MODPOLER

Uanset hvor man står politisk, så risikerer den slags begivenheder USA har været igennem, med angreb på demokratiske institutioner og anklager om valgsvindel, at gå meget hårdt ud over tilliden til valgsystemet og hele demokratiet, i et politisk klima der allerede er betændt, med enorm splittelse i befolkningen.

Det er ikke noget nyt at der i amerikansk sammenhæng er enorme politiske meningsforskelle, som er nået et

punkt hvor mange ikke kan tale sammen længere. Der er både medier, hvor der er et klart konservativt, højredrejet virkelighedsbillede, ligesom der er medier hvor der er et klart venstreorienteret virkelighedsbillede. Det er som sådan ikke nyt at politikerne i Kongressen er meget konfrontatoriske på tværs af politiske forskelle, sådan har det været længe. Og det kan mærkes hos borgerne, som i årevis har haft rekordlav tillid til kongressen og statsapparatet.⁷²

Hvis man vil vide mere om splittelsen og meningsforskellene i den amerikanske befolkning, er der skrevet masser af indlæg, artikler og bøger om emnet. Rikke Hyldgaard og tidligere USA-korrespondent Johannes Langkilde har skrevet bogen "Da amerikanerne gik hvert til sit"⁷³ om emnet og David Trads giver med sin anmelderroste bog, "Amerika, Hvor er du?"⁷⁴, et indblik i USA under Donald Trump og hvad polariseringen betyder, med både personlige beretninger og analyser.

VERDENSMESTRE I POLARISERING

Den politiske splittelse og polariseringen er værre i USA end andre steder. Det er et emne der har været skrevet meget om, også på akademiske institutioner, og for eksempel nåede forskere fra Stanford og Brown universiteterne frem til at polariseringen mellem politikere fra det demokratiske parti og det republikanske parti i USA er blevet gradvist værre i det seneste 40 år og er meget værre end andre steder i verden. Med andre ord, lidt populært sagt, har USA nærmest verdensrekord i polarisering.⁷⁵

Netop polariseringen og den politiske splittelse betyder altså rigtig meget for det politiske klima i USA, og har stor indvirkning på omfanget af fake news. Den enorme splittelse giver grobund for stor mistillid, hvilket skaber

et grundlag for at sprede løgne og misforståelser om politiske modstandere. Misinformation spiller en stor rolle i polariseringen af USA, fordi det er sværere at samle folk når hver side har egne fakta og vidt forskellige meninger om hvem der har ansvaret.⁷⁶

Og lige netop det problem, at hver side har sit syn på virkeligheden og egne fakta, er et kæmpe problem for den demokratiske samtale og bare en ganske almindelig samtale. Under hele Donald Trumps præsidentperiode har der været mange historier om hvordan selv familiemedlemmer ikke kan tale sammen mere, på grund af forskellige politiske holdninger. Det var meget sigende, at den nye præsident, Joe Biden, brugte en del af sin indsættelsestale på at tale om netop polarisering og samling.

*"But the answer is not to turn inward, to retreat into competing factions, distrusting those who don't look like you do, or worship the way you do, or don't get their news from the same sources you do."*⁷⁷

Sådan lød det altså fra den nye præsident Joe Biden, da han overtog præsidentposten. Og selvom han lovede at lytte til alle sider af samfundet og opfordrede til samling, så var det et mildest talt splittet land han overtog. For eksempel var Donald Trump ikke engang til stede ved indsættelsesceremonien, som den tidligere præsident ellers er traditionelt. Men Joe Bidens valgsejr betyder ikke at Trumps holdninger, og de 74 millioner, der stemte på ham, pludselig får et andet verdenssyn. Polariseringen forsvinder altså på ingen måde med Joe Biden.

POLARISERING I DANMARK

Generelt har vi nok haft en opfattelse af at Danmark er et meget homogent land, hvor de uenigheder der måtte være kunne diskuteres i ro og mag. Vi har tradition for at de politiske fløje for det meste samarbejder, ligesom der også bliver indgået masser af politiske forlig i Folketinget på kryds og tværs. Vi har en styreform med mange små partier, som er nødt til at samarbejde, og derfor er der også en god tradition for kompromis. Det er nok svært at sige noget helt sikkert om hvor stort problemet er med polarisering herhjemme, men der er dog nogle der ser tegn på det.

Lisbeth Knudsen peger på at vi i medierne ofte har haft stor fokus på polariseringen i USA og hvad den betyder i forhold til politiske konfrontationer og fjendskab mellem venner og familiemedlemmer. En polarisering Lisbeth Knudsen også ser tegn på herhjemme, blandt andet under coronakrisen.

*"Der er faktisk ved at være nogle meget synlige sprækker i vores lille homogene land. Sprækker, der er blevet mere synlige med coronaen, og en tendens som også spreder sig i andre lande, efterhånden som coronatrætheden begynder at indfinde sig."*⁷⁸

Lisbeth Knudsen peger på at der under coronakrisen har været en skærpet politisk tone, for eksempel i forhold til sagen om aflivning af millioner af mink. Det er en sag der har været enorme politiske uenigheder om, som blandt andet har betydet at fødevareministeren gik af.⁷⁹

"Vi ser helt klart nogle tegn herhjemme og en stigende tendens til polarisering. Det gælder konspirationsgrupper der findes internationalt, dem der for eksempel siger at coronaen ikke findes og er opfundet af Bill Gates, at den vaccine vi får indeholder noget der styrer noget i vores hjerne. De findes også herhjemme og er ikke bare to galninge. Det kan blive delt af 2000 eller 8000 mennesker. Der var også en eskalering under minksagen, hvor der var en meget skinger tone som vi aldrig har set før, et ordvalg som slet ikke er normalt. Vi ser anti-vaccine og 5G-modstanderne og grupper, der mener at politikerne kun meler deres egne kager, påstande om en dyb stat der regerer. Og ligesom i USA, meninger om at videnskaben politikerne og medierne fra samme base tryner folket. Det er noget af det der bekymrer mig allermest," siger Lisbeth Knudsen.⁸⁰

Men der er heldigvis også noget vi selv kan gøre for at stå stærkere når det gælder misinformation og fake news.

"Der er en meget stor opbakning og tillid til de etablerede medier. Jeg synes medierne har levet op til en oplysningsforpligtelse. Første halve år fra marts stillede vi nærmest ikke kritiske spørgsmål. Vi oplyste først og fremmest. De kritiske spørgsmål kom først med minksagen. Der skal vi passe på og holde fast i vores opgave som kritiske og konstruktive medier. Det tror jeg vil give os mest respekt," siger Lisbeth Knudsen.

Lisbeth Knudsen, Tværgående redaktør for Mandag Morgen/Altinget og redaktør for TjekDet.dk som faktatjekker for Facebook.

SANDHEDEN OM LØSNINGEN

Lad os med det samme sige at "sandheden" nogle gange kan være svær. Der ikke er nogen lette svar på hvad vi lige præcis skal gøre for at forhindre spredningen af misinformation, løgnehistorier og andet på nettet. Og måske skal vi være realistiske og indse, at det nok aldrig vil kunne lade sig gøre helt at forhindre det, fordi der også er store hensyn til ytringsfriheden. Det er en svær diskussion, som kræver både mere tid og plads end vi har her. Men det er jo ikke sådan at vi er totalt hjælpeløse. Der er en hel masse vi selv kan gøre. Først og fremmest kan vi blive en smule mere kildekritiske. Det lyder måske tørt og kedeligt, men faktisk er det helt afgørende. Nogle gange kan

det dog være svært at gennemskue hvad der er op og ned, og derfor er der faktisk folk der sidder og faktatjekker historier på nettet, også herhjemme.

Mediet [Tjekdet.dk](https://tjekdet.dk), som Lisbeth Knudsen også er redaktør for, er det eneste i Danmark, der er officiel tredjeparts faktatjekker for Facebook. Det betyder at [Tjekdet.dk](https://tjekdet.dk) er godkendt af det anerkendte Poynter Institute og er en del af et internationalt netværk af over 150 faktatjekkere i hele verden.⁸¹ Og i det netværk hjælper man hinanden med at udveksle de historier med misinformation man støder på og kan se hvordan de breder sig fra land til

land. Hver dag frasorterer Facebook en lang række opslag automatisk, men en del bliver taget ud til faktatjek. Hos [Tjekdet.dk](https://tjekdet.dk) får man hver dag 200-400 opslag, og dem der har fået nævneværdig deling bliver taget ud til faktatjek. Dem der bliver markeret som falske får en advarsel på og bliver rykket ned i Facebooks feed. Så det er i hvert fald en helt konkret måde at tjekke om en historie kunne være falsk. Man kan selvfølgelig også tjekke danske nyhedsmedier som Berlingske, Politiken, Jyllandsposten, TV2, DR eller mange andre.

AFSTAND, SPRIT OG KILDEKRITIK

Det er naivt at tro at vi kan fjerne fordrejede sandheder, løgnehistorier og misinformation fra nettet og vende tilbage til en uskyldig tid, hvor de gammeldags medier stod ved havelågen og sorterede i hvad der var rigtigt og forkert. Og spørgsmålet er om der nogensinde var en uskyldig tid, for propaganda og misinformation er ikke noget nyt. Forskellen er naturligvis at sociale medier og nettet som helhed har en struktur, der gør det til et glimrende sted for meningsudvekslinger. Det er både smukt og fantastisk for demokratiet, men også det vilde vesten, hvor der hersker anarki, forvirring, hadefulde ytringer og meget andet. I Skandinavien er vi nok mindre udsatte for fake news end man måske er i USA eller andre steder i verden. Det kan der være mange forklaringer på, for eksempel er dansk, svensk eller norsk meget mindre sprog

end engelsk og så er uddannelsesniveaue og oplysningsniveauet højere, ligesom vi også har stærke public service medier. Og selvom der også herhjemme er store uenigheder, på nogle områder, der kan føre til større polarisering, så er problemet ikke lige så stort som for eksempel i USA. Men vi ser i stigende grad eksempler på det og risikoen er der, og derfor skal vi være opmærksomme. For fake news kan både være direkte sundhedsskadeligt og blive en meget alvorlig trussel for demokratiet, som vi har set meget konkrete eksempler på, i selv USA, som altid, med stolthed, har fremhævet ytringsfrihed og demokratiske værdier. Når USA kan blive rystet i sin demokratiske grundvold, kan mange andre lande også blive det. For når vi ikke er enige om hvad der er fup og hvad der er fakta, så er det svært at tale sammen og blive enige om noget.

Løgnehistorier er ikke det sværeste i verden at gennemskue, men halve sandheder eller misinformation, især i systematisk form over tid, kan blive en stor udfordring. Med uddannelse, oplysning og forståelse for verden, følger også evnen til at være mere kritisk over for det der udfordrer os som samfund. Netop uddannelsesniveaue er heldigvis højt herhjemme, og det skal vi være glade for. Vi kan ikke undgå at blive snydt og manipuleret, men vi kan blive mere bevidste om at risikoen er der. Og hvis vi får den bevidsthed, så har vi i det mindste en form for værn mod at blive ledt bag lyset. Der er ingen garantier, men hvis vi holder os informerede, holder afstand og sørger for at spritte vores kritiske sans af, kan vi måske undgå infektion.

NOTER

- 1 <https://www.cddwestafrica.org/?s=camel+urine>
- 2 <https://www.aljazeera.com/news/2020/4/27/iran-over-700-dead-after-drinking-alcohol-to-cure-coronavirus>
- 3 <https://www.ajtmh.org/content/journals/10.4269/ajtmh.20-0812>
- 4 <https://coronasmitte.dk/viden-om-covid-19/artikelarkiv>
- 5 <https://www.cnn.com/2020/03/23/coronavirus-fraudsters-prey-on-fear-with-fake-products-email-scams.html>
- 6 <https://www.bbc.com/news/technology-52319093>
- 7 <https://www.sst.dk/da/nyheder/2020/pas-paa-falske-mails-med-sundhedsstyrelsen-som-afsender>
- 8 <https://mit-digitale-selvforsvar.herokuapp.com/show/open?type=warning&id=863>
- 9 https://www.sst.dk/da/om-os/Databeskyttelsespolitik/SMS-misbrug_-phishing-angreb-paa-Sundhedsstyrelsen
- 10 <https://www.ssi.dk/aktuelt/sygdomsudbrud/coronavirus>
- 11 https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200202-sitrep-13-ncov-v3.pdf?sfvrsn=195f4010_6
- 12 <https://www.foxnews.com/tech/the-great-5g-coronavirus-conspiracy>
- 13 <https://www.foxnews.com/tech/coronavirus-5g-conspiracy-theory-debunked>
- 14 <https://www.bbc.com/news/52168096>
- 15 <https://www.reuters.com/article/us-netherlands-5g-sabotage/dutch-telecommunications-towers-damaged-by-5g-protestors-telegraaf-idUSKCN21T09P>
- 16 <https://www.theguardian.com/business/2020/may/07/5g-conspiracy-theories-attacks-telecoms-covid>
- 17 <https://abcnews.go.com/US/feds-warn-attacks-related-bogus-covid-19-conspiracy/story?id=70721145>
- 18 <https://www.dr.dk/nyheder/indland/vaccinemodstand-ebber-ud-9-ud-af-10-danskere-vil-have-vaccinen>
- 19 The Anti-Vaxx Playbook, CCDH, s. 4-9: https://252f2edd-1c8b-49f5-9bb2-cb57bb47e4ba.filesusr.com/ugd/f4d9b9_fddbfb2a0c05461cb4bdce2892f3cad0.pdf
- 20 <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/fox-news-bill-gates-conspiracy-pandemic-donald-trump-vaccine-republicans-a9529301.html>
- 21 <https://jyllands-posten.dk/international/ECE12768158/misinformation-faar-mindretal-til-at-afvise-vacciner-i-storbritannien/>
- 22 <https://jyllands-posten.dk/international/ECE12562545/whoekspert-advarer-mod-vaccineskepsis/>
- 23 <https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/the-causes-and-consequences-of-covid-19-misperceptions-understanding-the-role-of-news-and-social-media/>
- 24 <https://journalisten.dk/derfor-er-statsministeren-paa-some-aviser-har-ikke-saa-mange-abonnenter-laengere/>
- 25 <https://www.bbc.com/news/53498434>
- 26 <https://www.npr.org/sections/insurrection-at-the-capitol/2021/01/17/957891462/twitter-suspends-rep-marjorie-taylor-greenes-account-temporarily>
- 27 <https://www.foxnews.com/politics/rep-marjorie-taylor-greenes-speaks-house-ouster-committee-assignments>
- 28 <https://www.bbc.com/news/world-37924701>
- 29 <https://www.independent.co.uk/news/people/donald-trump-man-who-won-election-being-unlike-any-other-candidate-ever-run-president-a7406321.html>
- 30 Telefoninterview med Michael Linden-Vørnle, astrofysiker, den 12.01.21
- 31 Telefoninterview med Michael Linden-Vørnle, astrofysiker, den 12.01.21
- 32 Telefoninterview med Michael Linden-Vørnle, astrofysiker, den 12.01.21
- 33 <https://www.berlingske.dk/internationalt/professor-optoejer-er-det-radikale-udtryk-for-udbredt-gruppe>
- 34 Telefoninterview med Lisbeth Knudsen, den 12.01.21
- 35 Telefoninterview med Lisbeth Knudsen, den 12.01.21
- 36 <https://nyheder.tv2.dk/udland/2020-10-15-twitter-og-facebook-blokerer-historie-om-bidens-soen-trump-er-rasende>
<https://www.kongressen.com/hvem-blander-sig-foerst-i-praesidentvalget-russerne-eller-de-sociale-medier/>
<https://www.poynter.org/fact-checking/media-literacy/2021/should-you-trust-media-bias-charts/>
- 37 <https://www.cbsnews.com/video/trump-takes-aim-at-sleepy-joe-biden-while-discussing-2020-election/#x>
- 38 <https://www.meidastouch.com/about>
- 39 <https://www.nytimes.com/live/2020/2020-election-misinformation-distortions>
- 40 Toby Hopp, Patrick Ferrucci, Chris J Vargo, Department of Advertising, Public Relations, and Media Design, College of Media, Communication, and Information, The University of Colorado Boulder. *Human Communication Research, Volume 46, Issue 4, 10/2020, s. 373*, <https://academic.oup.com/hcr/issue/46/4>
- 41 <https://science.sciencemag.org/content/sci/363/6425/374.full.pdf>
- 42 Toby Hopp, Patrick Ferrucci, Chris J Vargo, Department of Advertising, Public Relations, and Media Design, College of Media, Communication, and Information, The University of Colorado Boulder. *Human Communication Research, Volume 46, Issue 4, 10/2020, s. 376*, <https://academic.oup.com/hcr/issue/46/4>
- 43 <https://www.colorado.edu/today/2020/06/17/who-shares-most-fake-news-new-study-sheds-light>
- 44 <https://www.foxnews.com/politics/trumps-voter-fraud-remarks-draw-criticism-from-some-republicans>
- 45 <https://www.politico.com/news/2020/11/04/social-media-election-aftermath-434120>
- 46 <https://apnews.com/article/fc30f9ebdff9d3d33a870e7374f8ffa6>
- 47 <https://www.nbcnews.com/politics/2020-election/trump-s-election-fight-includes-over-30-lawsuits-it-s-n-1248289>
- 48 <https://www.latimes.com/politics/story/2020-12-11/supreme-court-rejects-trumps-last-chance-lawsuit-upholding-bidens-victory>
- 49 Election Infrastructure Government Coordination Council og Election Infrastructure Sector Coordinating Council. Det ene udvalg består af føderale og statslige embedsmænd og det andet af private partnere. Begge har ansvaret for sikkerheden og gennemførelsen af valget.
- 50 <https://www.cisa.gov/news/2020/11/12/joint-statement-elections-infrastructure-government-coordinating-council-election>
- 51 <https://eu.usatoday.com/videos/news/nation/2020/11/06/observers-say-no-evidence-trumps-fraud-claims/6182126002/>
- 52 <https://www.osce.org/odihr/elections/usa/469440>
- 53 <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-protests/trump-summoned-supporters-to-wild-protest-and-told-them-to-fight-they-did-idUSKBN29B245>
- 54 <https://www.foxnews.com/us/trump-impeached-for-second-time-becomes-first-president-ever-to-face-rebuke-twice>
- 55 <https://www.bostonherald.com/2021/01/12/trump-calls-impeachment-a-witch-hunt-says-speech-blamed-for-inciting-u-s-capitol-riot-totally-appropriate/>
- 56 <https://www.dr.dk/nyheder/udland/demokrater-smider-republikansk-qanon-stoette-ud-af-flere-udvalg>
- 57 <https://www.foxnews.com/politics/mcconnell-rips-trump-says-actions-unconscionable-but-trial-was-unconstitutional>
- 58 <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2021/02/13/mitch-mcconnell-says-trump-caused-capitol-riot-but-votes-acquit/4476982001/>
- 59 https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html
- 60 <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/glorification-of-violence>
- 61 Telefoninterview med Astrid Haug, den 21.01.21
- 62 Telefoninterview med Astrid Haug, den 21.01.21
- 63 <https://www.bbc.com/news/world-australia-56099523>
- 64 <https://www.cnn.com/2021/02/23/facebook-to-restore-news-pages-for-australian-users-in-coming-days.html>
- 65 <https://www.dailymail.co.uk/news/article-9240471/EU-plan-copy-Australia-make-big-tech-companies-Google-Facebook-pay-news.html>
- 66 <https://www.berlingske.dk/virkomheder/nu-tager-kulturministeren-afstand-man-kan-godt-frygte-at-facebook>
- 67 https://mediawatch.dk/Medienyt/politik/article12703694.ece?utm_campaign=MediaWatch%20Morgen&utm_content=2021-01-21&utm_medium=email&utm_source=mediawatch
- 68 <https://www.altinget.dk/kultur/artikel/nye-medier-google-og-facebook-er-en-hjaelpende-haand>
- 69 Telefoninterview med Astrid Haug, den 21.01.21
- 70 https://guides.library.cornell.edu/evaluate_news/bias
- 71 Telefoninterview med Astrid Haug, den 21.01.21
- 72 <https://www.pewresearch.org/politics/2020/09/14/americans-views-of-government-low-trust-but-some-positive-performance-ratings/>
https://www.rasmussenreports.com/public_content/politics/top_stories/rate_congress_jun30
- 73 *Da amerikanerne gik hver til sit*, Johannes Langkilde i samarbejde med Rikke Hyldgaard, Rosinante
- 74 *Amerika, hvor er du?* David Trads, Momenta
- 75 <https://siepr.stanford.edu/news/america-leads-other-countries-deepening-polarization>
- 76 <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2021/01/11/the-role-of-misinformation-in-trumps-insurrection/>
- 77 <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/01/20/inaugural-address-by-president-joseph-r-biden-jr/>
- 78 <https://www.altinget.dk/artikel/lisbeth-knudsen-danmark-paa-vej-til-oeget-polarisering>
- 79 <https://nyheder.tv2.dk/politik/2020-11-18-her-er-minksagens-forloeb-som-tvang-minister-til-at-gaa-af>
- 80 Telefoninterview med Lisbeth Knudsen, den 12.01.21
- 81 <https://www.poynter.org/ifcn/>

Mere på erkanozden.dk

Det var et kort overblik over hvordan falske nyheder kan se ud og hvad vi kan gøre for at blive bedre til at opdage dem. Virkeligheden er ikke hverken sort eller hvid, så der er naturligvis mange flere nuancer og gråzoner når det gælder nyheder, formidling og diskussionen om sandt eller falsk. Nyheder og journalistik står aldrig stille og slutter ikke med en kort e-bog. Så du er altid velkommen til at kigge forbi erkanozden.dk, hvor du finder videoer, beskrivelser og gode råd.

erkanozden.dk

[Journalist.ErkanOzden](https://www.facebook.com/Journalist.ErkanOzden)

[@erkanoezden](https://www.instagram.com/erkanoezden)

[@erkan_ozd](https://twitter.com/erkan_ozd)

[erkanozden](https://www.snapchat.com/add/erkanozden)

Grafisk design og forsideillustration: Rikke Jensen 2021